

WACŁAWA MARIA KORZYN
Kraków

LEKSYKA KATOLICKA WE WSPÓŁCZESNYM JĘZYKU ROSYJSKIM¹

UWAGI TŁUMACZA

Mówiąc o rosyjskim języku religijnym, ma się zazwyczaj na myśli słownictwo związane z chrześcijaństwem wschodnim, czyli prawosławiem, które będąc powszechną i oficjalną religią Starej Rusi, nie stanowiło jedynej w wielonarodowościowym państwie rosyjskim. W początkach XVIII stulecia pojawia się również wyznanie rzymskokatolickie, czyli chrześcijaństwo zachodnie. Pość rosyjskich katolików znacznie się zwiększyła za czasów Katarzyny II, po kolejnych rozbiorach Polski. Przejście na to wyznanie carska Rosja, obawiając się duchowej siły, jaką niósł katolicyzm, karała zesłaniem. Mimo to zainteresowanie religią katolicką wzrastało, zwłaszcza gdy społeczeństwo rosyjskie stawalo się

¹ Praca niniejsza powstała po przetłumaczeniu na język rosyjski książki Jana Pawła II *Wierze w Jezusa Chrystusa Odkupiciela* (Libreria Editrice Vaticana 1989). Podam też ważniejsze pozycje z rosyjskiej literatury religijnej, którą wykorzystalam przy tłumaczeniu, wyszukując niezbędne słownictwo: encykliki Papieża Jana Pawła II w języku rosyjskim: *Redemptor hominis* („Символ” 1980 nr 3 s. 87-141); *Dives in misericordia* (tamże 1981 nr 5 s. 62-103); *Laborem exercens* (tamże 1982 nr 7 s. 73-127); List apostolski *Euntes in mundum* (tamże 1988 nr 19 s. 9-33); książkę Papieża po rosyjsku: *Иоанн Павел II молодёжи* (Kraków 1991); *И о а н н П а в е л П. Мысли о земном* (Москва 1992); *Священный Вселенский Ватиканский Собор II* (Тирография Poliglotta Vaticana 1967); *Чин мессы или Божественной Литургии римского обряда по римскому миссалу Папы Павла Шестого* (Editio Oecumenica. Romae 1979); *Н и к о д и м, м и т р о п о л и т л е н и н г р а д с к и й и н о в г о р о д с к и й* Иоанн XXIII, Папа римский (Wien 1984); *П. П у п а р. Вера католической Церкви* (Москва 1992); *t e n ż e. Церковь и культура. Христианская Россия* (Милан–Москва 1993); *Г. У. фон Б а л ь т а з а р. Ты имеешь глаголы вечной жизни – размышления над Священным Писанием* (Москва 1992); wszystkie prace o. Aleksandra Mienia, zwłaszcza *Сын Человеческий* (Bruxelles 1983) czy pośmiertne wydanie jego wykładów o chrześcijaństwie *Радостная весть* (Москва 1991); *П. де Л о б ь е. Социальная доктрина католической Церкви* (Брюссель 1989); czasopisma w języku rosyjskim wydawane w Moskwie: dominikańskie „Истина и жизнь”, franciszkańskie „Благовестник”, wydawany w Paryżu „Символ” nr 1 1979-nr 29 1993; „Theologia”, wydawane przez Collegium Teologii Katolickiej św. Tomasza z Akwinu w Moskwie (dotychczas wydano 2 numery).

wolne. Tak było zarówno na początku XX w., po obaleniu caratu, jak i w obecnych czasach².

Istniały więc w języku rosyjskim wyrazy na określenie zarówno prawosławnych, jak i katolickich pojęć czy realiów. Przez ponad 70 lat ateizmu religia była w Rosji zakazana, więc język religijny ulegał stopniowemu zapomnieniu i wyeliminowaniu. Dziś powracają dawne słowa, powstają nowe.

Niejednokrotnie spotykałam się z opinią i doświadczyłam tego sama, że tłumacz tekstów religijnych z języka rosyjskiego na polski ma sporo kłopotów³, gdyż z powodu odrębności tradycji chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu brak jest w języku polskim odpowiedniego słownictwa na przekazanie bogatej duchowości wschodniej. Z podobną sytuacją spotykamy się przy tłumaczeniu katolickich tekstów na język rosyjski. W celu uniknięcia błędu o tym winien pamiętać tłumacz wspomnianych tekstów.

Dla wyodrębnienia leksyki katolickiej proponowałabym podzielić rosyjską leksykę religijną na 4 grupy:

1. leksyka ogólnochrześcijańska, używana zarówno przez katolików, protestantów, jak i prawosławnych;
2. leksyka używana przez katolików;
3. leksyka używana przez wyznawców protestanckich;
4. leksyka dotycząca prawosławia.

Z pewnością najliczniejszą będzie grupa pierwsza, a najwięcej problemów przysporzą grupy słów, których użycie wskazuje na wyznanie. Pragnę zwrócić uwagę na dwie pierwsze grupy, czyli ograniczyć się do słownictwa wspólnego dla katolików i pozostałych chrześcijan oraz słownictwa wyłącznie katolickiego.

Bogatego materiału dostarcza studiowanie Biblii w obydwu językach – książki wspólnej dla wszystkich chrześcijan. Możemy się dowiedzieć, że Chrystus sprawiedliwy (1 J 1-2)⁴ – то Праведник; Rzecznik (1 J 2, 1) – Ходатай; Zbawiciel (Łk 2, 11) – Спаситель; Ty, Panie, znasz serca wszystkich (Dz 1,

² Dowiadujemy się o tym z przedrewolucyjnych wydań rosyjskich. Zob. Д. А. Т о л с т о й. Римский католицизм в России. Санкт-Петербург 1876; А. Б р о н з о в. Аристотел и Фома Аквинат в отношении к их учению о нравственности. Санкт-Петербург 1884. O katolicyzmie w Rosji zob. również: ks. В. К у м о г. *Czy ekspansja katolicyzmu rzymskiego w Rosji?* „Niedziela” 1992 nr 2; В. М у с х а. *Rosjanie wobec katolicyzmu*. Łódź 1989; s. J o z a f a t a. *Świadectwo matki Katarzyny*. Opr. F. S. „W drodze” 1992 nr 4 s. 9-16.

³ Zob. J. S t a r n a w s k i. *Uwagi o przekładzie tekstów sakralnych*. W: *Sacrum w literaturze*. Pod red. J. Gotfryda, M. Jasińskiej-Wojtkowskiej, S. Sawickiego. Lublin 1983 s. 267-273; J. Z y c h o w i c z. *Niektóre problemy z dziedziny przekładu wschodniostowiańskich tekstów religijnych*. „Roczniki Humanistyczne” 39-40:1991-1992 z. 7 s. 9-12.

⁴ Cytaty z Biblii w języku polskim pochodzą z książki Jana Pawła II *Wierzę w Jezusa Chrystusa Odkupiciela w języku rosyjskim* – z Библия – Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета (Брюссель 1983).

24) – Серцеведец; Nazarejczyk (Dz 3, 6) – Назорей...; Jezus, zwany Chrystusem (Mt 1, 16) – Иисус, названный Христос; [którego] uczynił Bóg Panem, i Mesjaszem (Dz 2, 36) – Бог соделал Господом и Христом Сего Иисуса.

Wśród przykładów dotyczących działalności Chrystusa wybrałam następujące: złożył Bogu samego siebie jako nieskalaną ofiarę (Hbr 9, 14) – принес Себя непорочного Богу; daje życie (J 10, 11) – полагает жизнь; zrodził nas do żywej nadziei (1 P 1, 3) – возродил нас к упованию живому; okup za wielu (Mk 10, 45) – для исцеления многих; aby świat potępił (J 3, 17) – чтобы судить мир; [nawołuje] nawracajcie się i wiercie w Ewangelię (Mk 1, 15) – покайтесь и веруйте в Евангелие; niech mnie naśladowuje (Mk 8, 34) – следуй за Мной; weźcie w posiadanie królestwo (Mt 25, 31-32) – наследуйте Царство.

Czytając Biblię, możemy poznać imiona własne i nazwy geograficzne, np. Bartymeusz (Mk 10, 46) Вартимей, Natan (2 Sm 12, 9) – Нафан, Szymon (Ł 22, 31) – Симон, Korneliusz (Dz 10, 39) – Корнелий; Kafarnaum (Mk 2, 10) – Капернаум, Sychar (J 4, 5) – Сихарь, Efez (Dz 20, 17) – Ефес, Antiochia Pizydyjska (Dz 13, 13) – Антиохия Писидийская, Korozain (Łk 10, 13) – Хоразин, Betsaida (Łk 10, 13) Вифсаида, Morze Tyberiadzkie (J 21, 1) Тивериадское море, Góra Oliwna (Mt 24, 3) – Елеонская гора.

Zwracając uwagę na sposób tłumaczenia wybranych fragmentów z Pisma św., obserwujemy różne typy tłumaczeń⁵. Jako tłumaczenie ekwiwalentne uważam następujące zwroty:

niezłębione bogactwo (Ef 3, 8) – неисследимое богатство;

Syna nie oszczędził (Rz 8, 32) – Сына Своего не пощадил;

gdyż spodobało się Ojcu waszemu dać wam Królestwo (Łk 12, 3) – ибо Отец вам благоволил дать вам Царство, gdzie – spodobało się – благоволил użyć innej formy gramatycznej;

w którym mam upodobanie (Mt 3, 17) – в котором мое благоволение;

złe duchy się poddają (Łk 10, 17) – бесы повинуются;

zaprawdę, zaprawdę powiadam wam (J 16, 20) – истинно, истинно говорю вам;

wskreszę go w dzień ostateczny (J 6, 54) – я воскрешу его в последний день, lecz polski idiom sąd ostateczny to rosyjski idiom Страшный суд;

w zwrocie „którzy was prześladowają” (Mt 5, 44) wyraz „prześladują” zastąpiony został dwoma innymi wyrazami w języku rosyjskim – за обижающих вас и гонящих, natomiast jeden rosyjski czasownik oddaje znaczenie zwrotu: „razem z Chrystusem zostałem przybity do Krzyża” (Ga 2, 19) – я сораспялся

⁵ Terminologię translatorską używam w znaczeniu, jakie podaje *Tezaurus terminologii translatorskiej*. Warszawa 1993.

Христу. Interesującym zwrotem jest również zwrot „iż gdzie [...] wzmógł się grzech, tam jeszcze bardziej rozlała się łaska” – а когда умножился грех, стала преизобиловать благодать, gdzie wyrazy „wzmógł” – умножился niosą podobne znaczenie, zaś polska peryfrazja obficie rozlała się w języku rosyjskim zastąpionym metaforą преизобиловать.

W wielu zwrotach zaobserwować możemy wariantowość form językowych, czyli substytucję:

Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata (J 1, 29) – вот Агнец Божий, Который берет на Себя грех мира;

odpuszczenie występków (Ef 1, 7) – прощение грехов;

roztropni jak węże, nieskazitelni jak gołąbki (Mt 10, 16) – мудры как змии, просты как голуби;

dziwne rzeczy (Łk 5, 26) – чудесные дела;

władzę wykonywania sądu (J 5, 26) – власть производить и суд.

Zestawiając polskie i rosyjskie fragmenty Starego Testamentu należy pamiętać, że starotestamentowe znaczenie słów nierzadko różniło się od współczesnego. Na przykład sprawiedliwość była rozumiana jako „wierność Prawu”, „zapłata” czy „mądrość i dobroć”, a takie znaczenie przekazywał rosyjski wyraz, праведность, a nie jak można przypuszczać справедливость⁶. Dlatego stan pierwotnej świętości i sprawiedliwości człowieka wspomniany w Księdze Rodzaju w wersji rosyjskiej przekazany został słowami первоначальное состояние святости и праведности, w innym zaś miejscu Biblii sprawiedliwość przekazana przez słowo правда. Natomiast „dać świadectwo prawdzie” (J 18, 37) to свидетельствовать об истине.

Również w Nowym Testamencie spotykamy taką „niezgodność” co do słownictwa polskiego i rosyjskiego. Na przykład zwrot „jestem cichy i pokornego serca” (Mt 10, 29) – przekazany został w języku rosyjskim ибо я кроток и смирен, mimo istnienia wyrazów тихий, покорный. Różnice w znaczeniu tych wyrazów wyjaśnia filozof rosyjski Sergiej Lewickij⁷, mówiąc że „покорность бывает перед силою, смирение – перед ценностью. Смирение в этом смысле есть высшая форма свободы”. Dlatego w tekstach religijnych właśnie tego wyrazu używamy.

Bogactwo rosyjskiej leksyki religijnej tworzą również synonimy paronimy, pary wyrazów o podobnym i różnym znaczeniu. Polski wyraz *ciało* w języku

⁶ *Słownik teologii biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour. Tł. bp K. Romaniuk. Poznań 1973 s. 899-900 oraz ten sam słownik w języku rosyjskim: *Словарь библейского богословия*. Под ред. К. Леон-Дюфура. Bruxelles 1990.

⁷ *Очерки по истории русской философской и общественной мысли*. Т. 1. Посев 1983 s. 144.

rosyjskim ma dwa odpowiedniki, podobnie jak w języku greckim, z którego pochodzi – *тело* (gr. *soma*) i *плоть* (gr. *sarks*). W symbolu wiary wyznajemy, że Chrystus „wcielił się”, czyli przybrał ciało zniszczalne. A oto przykłady z Pisma św.: mieszka... na sposób ciała (Kol 2, 9) – обитает ... телесно; ja jestem cielesny (Rz 7, 14) – а я плотян; aby ... ulegli sądowi jak ludzie w ciele (1 P 4, 6) чтобы они подверглись суду по человеку плотию; zabity ... na ciele (1 P 3, 18) – быв умерщвлен во плоти; ciało jego nie ulegnie rozkładowi (Dz 2, 31) – плоть его не видела тления; ale тело же не для блуда, но для Господа, и Господь для тела (1 Kor 6, 13).

Niektóre polskie słowa również mają w języku rosyjskim po dwa odpowiedniki, np. wyraz łaska to po rosyjsku zarówno благодать, jak i милость, a prawda to правда-истина.

Do paronimów w języku rosyjskim zaliczamy takie wyrazy, jak святой-священный-священнический: святыя места – священные места; (zwroty używane przez Kościół katolicki dla oznaczenia Ziemi Świętej i miejsc związanych z kultem, np. Częstochowa), священнические одежды – czyli należące do kapłana. Podobnie też апостольская столица, ale апостолический делегат, апостолическое послание, делегат czy List apostolski. Te ostatnie wyrazy dotyczą wyłącznie katolicyzmu.

W wyrazach „teologia” – богословие-теология zachodzi relacja adekwatności semantycznej, są to bowiem wyrazy o identycznym znaczeniu. Zapoznając się z rosyjską literaturą religijną zauważyłam, że wydania prawosławne używają wyrazu богословие, a katolickie – теология⁸.

Przy tej okazji warto wspomnieć wyrazy o podobnym znaczeniu, np. mówiąc o nieomyślności Papieża, używamy zwrotu непогрешимость Папы, w innych wypadkach używamy wyrazu безошибочность (na przykład, в расчетах); niezniszczalny Bóg – нетленный Бог, ale śmiertelny człowiek (Rz 1, 23) – тленный человек.

Przejrzenie wybranych przykładów pozwala stwierdzić, że w rosyjskim języku religijnym spotykamy nie używane dziś w języku potocznym archaiczne słowa i zwroty: widzę niebo otwarte (Dz 7, 56) – я вижу отверстие; posłał Syna Swego jako ofiarę za nasze grzechy (1 J 4, 10) – послал Сына Своего в умилостивление за грехи наши; zgodnie z zamysłem swej woli

⁸ В. Н. Л о с с к и й. Очерк мистического богословия. Догматическое богословие. Москва 1991; просвигтер М. П о м а з а н с к и й. Православное догматическое богословие. Новосибирск 1993; Т. В. Ф л о р о в с к и й. Пути русского богословия. W: О России и русской философской культуре. Москва 1990; Д. О'К о л л и н з. Фундаментальная теология. Санкт-Петербург 1993; czasopismo „Theologia” w jęz. rosyjskim.

(Ef 1, 11) – по изволению воли своей; być wzgardzonym (Mk 9, 12) – быть уничижину.

Wśród rosyjskiego słownictwa religijnego zauważamy słowa złożone, które w języku polskim zastąpione zostały zwrotem: дух животворящий, коленапоклонение, грехопадение, богослужение, богочеловек, по жестокосердию вашему – przez wzgląd na zatwardziałość serc (Mt 19, 8); не лжесвидетельствуй – nie zeznawaj fałszywie (Łk 18, 20); благовествовать – głosić Dobrą Nowinę (Łk 4, 43).

Takie znane zwroty jak Кесареву кесарево, краеугольный камень, альфа и омега, зуб за зуб, око за око zakorzenione we współczesnym języku rosyjskim na tyle, że nie odczuwa się ich biblijnego pochodzenia. Zwrócił niegdyś na to uwagę współczesny pisarz rosyjski Władimir Sołouchin⁹.

Warto wspomnieć o świętych, wspólnie czczonych przez Kościół wschodni i zachodni. Zwraca uwagę fakt, że święci katolicy kanonizowani po rozłamie Kościołów określani są przez Cerkiew prawosławną блаженные¹⁰ w odróżnieniu od святых. Św. Augustyn zgodnie z wschodnią tradycją – блаженный – również tak jest nazywany przez katolików w Rosji. Prace św. Augustyna *O państwie Bożym* to О граде Божиим, *Wyznania – Исповедь*.

Niektórzy święci i uczeni otrzymali w średniowieczu określone przydomki. Tak św. Tomasz z Akwinu otrzymał honorowy tytuł *doctor angelicus* – Doktor anielski, tytuł ten znany jest również na Wschodzie – jako ангельский доктор, Bonawentura – Доктор seraficki (*seraphicus*), серафический, Albert Wielki powszechny (*universalis*) – универсальный доктор¹¹.

Przy tłumaczeniu na języki bliskie, a takimi są języki słowiańskie, ze względu na podobieństwo budowy gramatycznej i słownictwa istnieją problemy, „wynikające przede wszystkim z fałszywej ekwiwalencji międzyjęzykowej – mylących podobieństw międzyjęzykowych”¹². Zachodzi obawa przeniesienia znaczenia słowa z jednego języka na inny, tłumaczony. Nierzadko słowa jednakowo brzmiące w obydwu językach, używane przez katolików i prawosławnych, mają inne znaczenie. Takie wyrazy jak *liturgia* – литургия, *ołtarz* – алтарь, *bożnica* – божница inaczej są pojmowane w każdym z tych języków. Istnieje problem odwrotnego użycia, czyli przenoszenia słownictwa używanego w prawosławiu na grunt katolicki. Dla zilustrowania tego zjawiska podam kilka

⁹ Камешки на ладони. Москва 1977.

¹⁰ В. М. Ж и в о в. Краткий словарь агиографических терминов. Москва 1994 s. 24.

¹¹ Христианство, словарь. Москва 1994 s. 24.

¹² Z. G r o s b a r t. *Teoretyczne problemy przekładu w ramach języków słowiańskich*. W: t e n ż e. *Teoretyczne problemy przekładu literackiego w ramach języków bliskopokrewnych*. (Na materiale języka polskiego i języków wschodniosłowiańskich). Łódź 1984 s. 41.

przykładów, dotyczących kościoła i ubioru kapłana. То, co my rozumiemy, mówiąc *kaplica* – w Kościele wschodnim to *придел*, lecz w katolickim to *капелла*. Stąd znany zwrot *Сикстинская капелла*. Kaplica wybudowana oddzielnie, np. na cmentarzu, to w obydwu wyznaniach – *часовня*. A więc, użycie wyrazu *часовня*, mówiąc o kaplicy w cerkwi czy w Kościele, jest nieporadne, chociaż używane. Podobne różnice istnieją przy określeniu zakrystii istniejącej zarówno w świątyni prawosławnej, jak i katolickiej czy miejsca, gdzie przechowywany jest Najświętszy Sakrament – *ризница-сакристия, дарохранительница-табернакль*. Dużo kłopotów sprawia określenie szat kapłana katolickiego w języku rosyjskim, ponieważ część ubioru nazwana jest podobnie jak ubiór prawosławnego kapłana, a część ma zrusyfikowane nazwy łacińskie. I tak *sutanna* to *сутана*, a *humerał* – *гумерал*, *alba* – *альба*, *pasek*, *sznur* – *пояс*, *кара* – *капа*, *biret* – *берет*, do błogosławieństwa kapłan używa *welonu* – *вуаль*. Natomiast *stuła* to podobnie jak *kapłańska stuła* w prawosławiu *епитрахиль*, a *manipularz* to *орарь*. W prawosławiu *орарь* oznacza poszoną na lewym ramieniu *stułę* *diakońską*. *Komeżka* to *стухарь*, a *стихарь*, który zakłada kapłan prawosławny – *długa biała szata* – w naszym rozumieniu to raczej *alba*. Słownictwo związane z ubiorem biskupa również stwarza problemy przez swoje zróżnicowanie.

Wśród zgromadzonego słownictwa katolickiego w języku rosyjskim, trudnym do tłumaczenia, będą nazwy zakonów i zgromadzeń: *бернадинцы, урсулинки*; księgi: *бреварий*; modlitwy: *Аве Мария, Ангелюс* (niektóre zachodnie wydania podają *Ангелус*); hymny: *Магнификат*; dokumenty papieskie: *булла, бреве*; tytuły papieża: *Верховный понтифик вселенской Церкви* oraz święta katolickie: *Праздник Тела Господня*.

Dużą część rosyjskiego słownictwa ściśle katolickiego możemy zaliczyć do leksyki bezekwiwalentnej jako nie mającej odpowiednich pojęć w prawosławiu.

Jak wspomniano we wstępie, rosyjski język katolicki rozwija się i wzbogaca w coraz to nowe słowa. Dużą rolę w upowszechnianiu słownictwa religijnego odgrywają wydawane obecnie w Rosji książki o tematyce religijnej, audycje radiowe i telewizyjne, religijna – prawosławna i katolicka prasa oraz liczni polscy kapłani pracujący od kilku lat w Rosji. Weszły do użycia do niedawna nie znane wyrazy: *энциклика* (pierwsza encyklika Papieża Jana Pawła II *Redemptor hominis* drukowana w czasopiśmie „Символ” 1980 nr 3 nazwana została *окружное послание – энциклика, następne – энциклика*). Pojawiło się też słowo *адвент* na określenie *postu* przed *Bożym Narodzeniem*, znanego w obydwu wyznaniach jako *Рождественский пост*. Encyklika *Dives in misericordia* podpisana została „в первое воскресенье Рождественского поста, 30. XI. 1980” („Символ” 1980 nr 5), gdyż wyraz *адвент* jeszcze nie funkcjonował w języku rosyjskim. Zwrot ten nadal będzie używany przez

obydwa wyznania, natomiast адвент – tylko przez katolików, podobnie jak филипповский пост czy ludowa nazwa филипповки – tylko przez prawosławnych. Weszło do rosyjskiej leksyki religijnej słowo rekolekcje – реколлекции¹³. Do znanych mi wyrazów катехизация (proces nauczania), катехизатор (nauczający) катехизис (katechizm) dołączyło ostatnio słowo катехизис¹⁴ w innym znaczeniu – na określenie katechezy (dotychczas używano wyrazu поучение).

„Dziś w światowej praktyce tłumaczeń biblijnych panuje pluralizm. Uznając, że każde tłumaczenie w tym czy innym stopniu jest interpretacją oryginału, tłumacze wykorzystują różne chwytury językowe”¹⁵. Tak pisał we wstępie do przygotowywanego za jego namową nowego tłumaczenia Biblii zamordowany przed 4 laty o. Aleksander Mień. Pluralizm panuje również wśród leksyki katolickiej w języku rosyjskim, chociaż wątpliwe, czy sprzyja to lepszemu rozumieniu tekstu. Liczne dziś wydania rosyjskie i zachodnie wprowadzają do słownictwa rosyjskiego kalki z innych języków.

Zdaje sobie sprawę, że nie sposób wyczerpać tematu, bo każde tłumaczenie stwarza inne problemy. Chciałam jednak zasygnalizować bogactwo rosyjskiego języka religijnego. Pamiętając zaś o znanym powiedzeniu Wiaczesława Iwanowa¹⁶, zinterpretowanym przez Papieża Jana Pawła II, że chrześcijaństwo to dwa płuca – wschodnie i zachodnie, tłumacz tekstów religijnych winien rozróżniać wyrazy używane w prawosławiu i katolicyzmie. Nierozumienie tego problemu powoduje różnorodność interpretacji tekstów religijnych oraz wielką dowolność przy użyciu określonego słownictwa przez poszczególnych tłumaczy. W tym wypadku tłumacz nie może odwołać się do jednego słownika. Istnieje potrzeba stworzenia słownika terminologii prawosławnej i katolickiej w obydwu językach. Podstawą może posłużyć zebrany przeze mnie materiał, którego małą część załączam do tego opracowania.

¹³ Wyrazу реколлекции użył J. Szejder w przedmowie Нескoлько слов об авторе do tłumaczenia *Elementarza etycznego* Karola Wojtyły wydanego przez N. Trauberg w: „Вопросы философии” 1991 nr 1 s. 28.

¹⁴ Wyraz катехизация i pokrewne zob. „Символ” 1979 nr 2. W nowym słowniku języka rosyjskiego (С. И. О ж е г о в, Н. Ю. Ш в е д о в а. Толковый словарь русского языка. Москва 1993 s. 275) wyraz катехизис jest podany w znaczeniu *katechizm*, natomiast w książce Papieża użyty został w znaczeniu *katecheza*. Zob. И о а н н П а в е л П. Единство в многообразии. Милан–Москва 1993 s. 213.

¹⁵ Dotychczas wydano tylko Послание к Римлянам апостола Павла. Новый перевод с греческого В. Н. Кузнецовой с приложениями. Москва 1993.

¹⁶ Iwanow użył tego zwrotu w liście do Charles du Bos, opisując swój stan po wyznaniu wiary w bazylice św. Piotra w dniu 4/17 III 1926 r. Zob. В. И в а н о в. Собрание сочинений. Т. 3. Брюссель 1979 s. 429.

ANEKS 1

ROSYJSKIE SŁOWNICTWO KATOLICKIE*

A

Adoracja	–	богопоклонение, поклонение
Najświętszego Sakramentu	–	поклонение Святым Дарам
Adwent (post)	–	Адвент, Рождественский пост
Agnusek (figurka baranka wielkanocnego)	–	агнус Деи
Anioł Pański	–	Ангелюс, Ангелус
Anno Domini	–	Анно Домини
Apokalipsa	–	Апокалипсис
Apostolat świeckich	–	светский апостолат, апостолат мирян

B

Beatyfikacja	–	беатификация
Bierzmowanie	–	миропомазание
Biskup	–	епископ

C

Celibat	–	целибат
Charyzmat	–	харизма

D

Delegat Stolicy Apostolskiej	–	апостолический делегат
Dogmatyka	–	догматика
Dokumenty papieskie	–	папские документы:
<i>bulla</i>	–	булла
<i>breve</i>	–	бреве
<i>motu proprio</i>	–	моту проприо
<i>encyklika</i>	–	энциклика

E

Encykliki	–	Энциклики:
<i>Dives in misericordia</i>	–	Богат в милосердие
<i>Divini redemptoris</i>	–	Божественного искупителя
<i>Divinum et vivificantem</i>	–	Божественный и животворящий
<i>Laborem exercens</i>	–	Трудом своим
<i>Octogesima adveniens</i>	–	Наступили восьмидесятые
<i>Redemptoris Mater</i>	–	Матер Искупителя

* Opracowano na podstawie słowników: Христианство. Москва 1994; Краткий латинско-русский словарь. New York 1954 oraz współczesnej rosyjskiej prasy katolickiej.

<i>Redemptor hominis</i>	–	Искупитель человека
Eucharystia	–	Евхаристия

H

Hostia	–	Гостия
Хумны	–	гимны:
<i>Ave, maris stella</i>	–	Здравствуй, звезда морская
<i>Magnifikat</i>	–	Магнификат
<i>Salve, regina</i>	–	Здравствуй, царица
<i>Sanctus</i>	–	Санктус
<i>Te deum</i>	–	Те деум

I

Inauguracja pontyfikatu	–	инаугурация lub интронизация
-------------------------	---	------------------------------

K

Kapituła	–	капитул
Kaplica (w kościele)	–	капелла;
Sykstyńska	–	Сикстинская капелла
np. na smentarzu	–	часовня
Kleryk	–	клирик
Kolegium kardynalskie	–	Коллегия кардиналов
Konklawe kardynałów	–	конклав кардиналов
Kościół (budynek)	–	костел
powszechny	–	вселенская Церковь
Krypta	–	крипта
Ksiądz	–	священник, ксёндз (польское наименование)
Księgi liturgiczne:	brewiarz	– бреварий
	lekcjonarz	– лекционарий
	mszał	– миссал

Ł

Łaska	–	благодать, милость
-------	---	--------------------

M

Msza św.	–	Святая месса
Monstrancja	–	Монстранция

N

Najświętszy Sakrament	–	Святые Дары
Nieomylność Papieża	–	непогрешимость Папы римского
Nuncjusz	–	нунций

O

Ojciec św.	–	сввятой отец
Opactwo	–	аббатство
opat	–	аббат
<i>O państwie Bożym</i> św. Augustyna	–	О граде Божьем

P

Papież	–	Папа римский
tytuły: Biskup Rzymu	–	Епископ Рима
Namiestnik Jezusa Chrystusa	–	Наместник Иисуса Христа
Następca księcia apostołów	–	Преемник князя апостолов
Zwierzchnik Kościoła Powszechnego	–	Верховный понтифик вселенской Церкви
Patriarcha Zachodu	–	Патриарх Запада
Prymas Włoch	–	примас Италии
Arcebiskup i metropolita Rzymskiej Prowincji	–	Архиепископ и митрополит Римской провинции
Głowa państwa Watykańskiego	–	монарх государства-города Ватикана
Sługa sług Bożych	–	раб рабов Божьих
Prowincjał	–	провинциал
Prowincja	–	провинция
Prymas	–	примас
Przeor	–	приор

R

Rekolekcje	–	реколлекции
Rok liturgiczny	–	литургический год
Różaniec	–	розарий

S

Stolica Apostolska	–	апостольская столица
Strój biskupa: mitra	–	митра
pastorał	–	посох
pierścień	–	перстень
rękawiczki	–	перчатки
Strój kapłana: alba	–	альба
biret	–	берет
humerał	–	гумерал
kapa	–	капа
komeżka	–	стихарь
manipularz	–	орарь
stuła	–	епитрахиль
czarna sutanna	–	черная сутана
sznur	–	пояс
welon	–	вуаль

Ś

Święta katolickie – католические праздники:

Boże Ciało	–	праздник Тела Господня
Wszystkich Świętych	–	праздник Всех Святых
Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny	–	Непорочного Зачатия Девы Марии
Dzień Zaduszny	–	Поминовения усопших

SZ

Szkaplerz – скопилярый

T

Tabernakulum	–	табернакль
Tiara	–	тиара
Tonzura	–	тонзура

W

Wota	–	вотивы (приношение по обету)
Wulgata	–	Бульгата
Wystawienie Najświętszego Sakramentu	–	выставление Святых Даров
Wyznania św. Augustyna	–	Исповедь

Z

Zakony i Zgromadzenia – монашеские ордены и конгрегации:

augustianie	–	аргустинцы
benedyktyni	–	бенедиктинцы
dominikanie	–	доминиканцы
franciszkanie	–	францисканцы
jezuici	–	иезуиты
kapucyni	–	капуцины
karmelici	–	кармелиты (bosi – босоногие)
oblaci	–	облаты
redemptoryści	–	редемптористы
salezjanie	–	салезианцы
urszulanki	–	урсулинки

Zakrystia – Сакристия

Ziemia Święta – Святые места. Святая земля (miejsca związane z kultem czy grobem świętego, np. Częstochowa, Lourdes – Священные места)

Ż

Żebracze (zakony) – нищенствующие (ордены)

ANEKS 2

TERMINOLOGIA KATOLICKA

Próba słowniczka na materiale tłumaczeń
tekstów Papieża Jana Pawła II*

A

Kościół nowego A d w e n t u (RH) – Церковь нового Пришествия
 na tej modlitwie nowego A d w e n t u ludzkości (RH) – в этом молении о новом
 Возрождении человечества
 nowy A d w e n t Kościoła (RH) – новое Ожидание пришествия Христа
 najwyższa a f i r m a c j a człowieka (RH) – высшее утверждение человека
 zbawczy a k t Jego ofiary (RH) – искупительная сила Его жертвы
 a p e l u j ą c do Jego miłosierdzia (DM) – умоляя Его о милосердии
 A p o s t o l s t w o / A p o s t o l a t (RH) – апостольство
 dawne formy organizacji a p o s t o l s k i c h laikatu (RH) – старые формы апостолатата
 мирян
 to co jest a u t e n t y c z n i e ludzkie – то, что и делает его человеком

B

żyjących w b o j a ż n i B o ż e j (DM) – живущих в страхе Божиим
 b i e r z e łaskę (RH) – принимает благодать
 do czcigodnych braci w b i s k u p s t w i e (RH) – к братьям епископам
 B ó g w s w y m miłosierdziu (DM) – Божественное милосердие
 B o ż a prawda (RH) – Божественная истина
 Eucharystia b u d u j e K o ś c i ó ł (RH) – Евхаристия созидает Церковь
 nowy b y t (RH) – новое бытие
 sens swego b y t o w a n i a (RH) – смысл своего существования
 człowiek b y t u j e w l ę k u (RH) – человека охватывает страх

C

s h a r y z m a t prorocki [Kościoła] (RH) – пророческая харизма Церкви
 mistyczne C i a ł o Chrystusa – Мистическое Тело Христово
 c z e ś ć oddawana... Panu (RH) – почитание, воздаваемое Богу
 transcendentna wartość samego c z ł o w i e c z e ń s t w a (DM) – трансцендентная
 ценность своей собственной природы
 wewnętrzna prawda c z ł o w i e c z e ń s t w a (RH) – глубинная человеческая природа

* Przy opracowaniu wykorzystano następujące prace Papieża Jana Pawła II w języku rosyjskim: *Redemptor hominis*. „Символ” 1980 nr 3 s. 87-141; *Dives in misericordia*. Tamże 1981 nr 5 s. 62-103; *Laborem exercens*. Tamże 1982 nr 7 s. 73-127; [List apostolski] *Euntes in mundum*. Tamże 1988 nr 19 s. 9-33; [książka] Мысли о земном. Москва 1992.

co składa się na jego [człowieka] c z ł o w i e s z e ń s t w o (DM) – что обнаруживает его
человеческую сущность
miłość c z y n n a (DM) – действенная любовь
c z y n y i s ł o w a (DM) – дела и слова Христа; деяния и слова Христа

D

pierwsza mesjańska jego [Łukasza] d e k l a r a c j a (DM) – начало мессианского
благовествования
„d i a ł o g z b a w i e n i a” (RH) – диалог о спасении
jest d o b r e m każdego człowieka (RH) – является благом для каждого человека
d o c z e s n y ś w i a t (RH) – преходящий мир
d o j r z a l s z y zwrot do Boga (RH) – сознательное отношение к Богу
d o s t e p u j a miłosierdzia (DM) – сподобятся милосердия
ten s a m d u c h współpracy (RH) – такое же сотрудничество
w d u c h u E w a n g e l i i (RH) – по духу Евангелия
n a u c z y c i e l s k a i d u s z p a s t e r s k a i c h t r o s k a (RH) – богословы помогают епископам
в их пастырской и вероучительной деятельности
p o s ł a n n i c z y d y n a m i z m K o ś c i o ł a (RH) – миссионерская живая сила Церкви
p o d s z c z e g ó l n y m d z i a ł a n i e m D u c h a M i ł o ś c i (RH) – благодаря особому воздействию
Духа Любви
d z i e ł o u m y ś l u s z u k a j ą c e g o B o g a (DM) – плод ума человека, ищущего Бога

E

wielorako zróżnicowana e g z y s t e n c j a (RH) – многообразное существование
dotykamy tajemnicy Bożej e k o n o m i i (RH) – касаемся тайны божественного
домостроительства
K o ś c i ó ł o ż y w i o n y w i a r ą e s c h a t o l o g i c z n ą (RH) – Церковь, воодушевленная
верой в грядущее Царствие
j e d n y m z n a j i s t o t n i e j s z y c h c z ł o n ó w e t o s u E w a n g e l i i (DM) – одна из
существенных сторон Евангельской морали
e u f o r i a (RH) – эйфория

F

f i l a n t r o p i a B o g a (DM) – ...Его филантропии (т. е. человеколюбии)
f i a t (DM) – да будет
p o w a f a l a ż y c i a K o ś c i o ł a (RH) – новый подъём церковной жизни
t a n a u k a, o p a r t a n a b i b l i j n y m f u n d a m e n c i e (RH) – это основанное на Библии
учение

G

e p o k a s z c z e g ó l n i e g ł o d n a B o g a (RH) – эпоха людей, особенно сильно жаждущих
Бога
g o d z i w s a m ą g o d n o ś ć człowieka (RH) – затрагивает самую суть достоинства
человека
o s o b o w a g o d n o ś ć człowieka (RH) – великое достоинство человеческой личности
z e w z g ł ę d u n a g r z e s c h y l u d u (DM) – из-за прегрешений народа

H

człowiek ma własną h i s t o r i ę życia (RH) – у каждого своя жизненная судьба

I

Kościół w i m i ę swojej Bożej misji (RH) – Церковь в силу своей божественной миссии
 i m m a n e n t n a prawda człowieczeństwa (RH) – внутренняя истина человечества
 odczuwamy i m p e r a t y w wielkiej, wzmożonej i spotęgowanej modlitwy całego Kościoła
 (RH) – мы чувствуем призыв к великой, усиленной, растущей молитве всей Церкви
 i s t o t a miłosierdzia Bożego (DM) – сущность Божественного милосердия
 Kościół przeżywa własną i s t o t ę i własne posłannictwo (RH) – Церковь переживает свою
 собственную сущность и миссию
 świadomość własnej i s t o t y (RH) – сознание собственной природы

J

winniśmy ujawnić światu naszą j e d n o ś ć (RH) – мы должны явить миру наше
 единство
 j e d n o ś ć Misji (RH) – общая миссионерская работа
 Kościół – j e d n o ś ć społeczna – Церковь – социальная общность

K

prace sesji, poświęconej k a t e c h e z i e – ...посвященной делу катехизации
 k a t e c h e z a – катехизическая деятельность
 k s z t a ł t u j e życie całego Kościoła – жизнь всей Церкви определяется в..
 u k r e s u drugiego tysiąclecia – на исходе второго тысячелетия
 połączyła z K r z y ż e m – соединила с Крестным страданием
 tłumaczy się sens K r z y ż a i śmierci Chrystusa – обнаруживается смысл Страстей и
 Смерти Иисуса Христа

L

l i t o ś ć serdeczna Boga naszego (DM) – милующая благодать нашего Бога
 l u d Boży – народ Божий

Ł

znak skuteczny ł a s k i – действенный знак благодати
 dostrzegłem ... wymowny znak ł a s k i na drodze nowego pontyfikatu – я увидел обетование
 благодати на пути нового понтификата

M

m a g i s t e r i u m Soboru – учение Собора
 odkupieńcza m o c Chrystusowego Krzyża – искупительная сила Креста Христова
 została n a m o d l i t w i e i oczekiwaniu wspólnie z Apostołami – осталась в молитве
 и ожидании вместе с Апостолами
 znajdzie m o t y w y zwrócenia się do Boga – почерпнет вдохновение обратиться к Богу

N

n a b o ż e ń s t w o pokutne – исповедальная служба
 n a r a s t a j ą egoizmy różnego wymiaru – умножается разного рода эгоизм
 n i e z g ł ę b i o n a tajemnica (DM) – непостижимая тайна
 wymaganie n a t u r y etycznej – требование этического порядка
 przybrana n a t u r a – человеческое естество
 n a u c z a n i e wiary i moralności – вероучение и нравоучение
 zaczął swoje n a u c z a n i e – начал свою проповедь
 wiara n a w i ą z u j e do Abrahama – вера восходит к Аврааму

O

o b s o w a ć z głębią Odkupienia – проникнуть в глубину Искупления
 centralne O b j a w i e n i e – важнейшее Откровение
 o b j a w i e n i e miłosierdzia – откровение милосердия
 [Jezus Chrystus] o b j a w i ł nam – открыл нам
 o b j a w i o n a tajemnica Boga – тайна Бога раскрыта перед нами
 jako odpowiedź na o b j a w i o n e Jego Słowo – позволяет ему [человеку] ответить на
 przyzyw odkrywshogo Słowa
 o b i e k t y w n e prawa człowieka – подлинные права человека
 o b d a r z a g o [Kościół] Pan i O b l u b i e n i e s – Церковь получает от своего
 Супруга и Господа
 rozważali w o d e r w a n i u ... – абстрактно созерцать тайну Бога
 O d k u p i c i e l człowieka – Искупитель человека
 aby siebie o d n a l e ź ć – чтобы обрести самого себя
 prawdziwe o b l i c z e (Kościoła) – подлинный лик
 o d n o w i świadomość tej kluczowej prawdy wiary – обновит в нашей памяти сознание
 ключевой истины веры
 o d s ł a n i a wymiar tajemnicy o b j a w i o n e j – освещает ... всю глубину
 богооткровенной тайны
 zbawienie czy o d r z u s e n i e – спасение или гибель
 o d w i e s z n a miłość Ojca – предвечная любовь Отца
 o d w o ł y w a ć s i ę – прибегать к милосердию
 o p a t r z n o ś c i o w a równowaga sternika Łodzi – мудрое равновесие Кромчего Ладьи
 o p a t r z n o ś c i o w y spokój – мудрое спокойствие
 Izajaszowe o r ę d z i e pocieszenia – умиротворяющее утешение Исаии
 o r ę d z i e mesjańskie – мессианская весть
 znalazło wyraz już w pierwszym o r ę d z i u Stwórcy – нашли свое выражение уже в
 первых словах Творца к человеку
 Krzyż ... jest nowym o t w a r c i e m o d w i e s z n e g o Ojcostwa Boga – Крест есть
 новое проявление вечного Отцовства Бога
 o t w a r t o ś ć na Chrystusa – открыть себя навстречу Христу
 o t w o r z y ć nasze umysły i serca – раскрыть наши умы и сердца

P

mówi p a m i ę t n e słowa – Христос обратился с незабываемыми словами
 dokument p a r i e s k i – понтификальный документ
 p r i e r w o t n a sprawiedliwość – изначальная правда
 w Bożym p l a n i e miłości – по замыслу Божией любви

p o s ł u g a Kościoła – делание Церкви
 p a p i e s k a p o s ł u g a – папское служение; первосвященническое служение
 p o b o ż n o ś ć eucharystyczna – евхаристическое благочестие
 chcą wyśpiewać najwyższą p o c h w a ł ę Pana – желавшие восхвалить Господа пели
 Jezus Chrystus – stały p o c z ą t e k – есть вечный принцип
 p o c z u ś c i e swej grzeszności – осознание своей греховности
 p o d s t a w o w y obowiązek władzy – первый долг власти
 p i e r w o t n a i p o d s t a w o w a prawda Wcielenia – первая и основоположная
 истина Воплощения
 p o d s t a w o w e wymagania – фундаментальные требования
 by Kościół kierował p o k o r ą – руководствуясь смирением
 potrzeba p o k u t y s a k r a m e n t a l n e j, jak również pokuty jako snota – потреб-
 ность в покаянии как таинстве и добродетели
 p o s i a d a ć snoty – обладать добродетелями
 mesjańskie p o s ł a n n i c t w o – мессианская миссия
 p o w s z e c h n e p o s ł a n n i c t w o Kościoła – вселенская миссия Церкви
 p o s t a n o w i e n i e p o r r a w y – решение исправиться
 Jezus swoim p o s t ę p o w a n i e m – Иисус раскрыл самым образом Своего жития
 obiektywny p o r z ą d e k e t y c z n y – объективно-этический характер
 p r a k t y k a p o k u t n a Kościoła współczesnego – исповедальная практика совре-
 менной Церкви
 staje się treścią p r z e p o w i a d a n i a – становится частью евангельской проповеди
 godność łaski Bożego p r z y b r a n i a – достоинство благодати Божьего усыновления
 łaska p r z y b r a n i a za synów – благодать усыновления
 Boże p r z y b r a n i e – Божье усыновление
 p r z y b r a n y syn Józefa z Nazaretu „odchodzi” z tego świata – глаголемый сын Иосифа
 из Назарета „изшёл” из мира

R

stanowi r d z e ń etosu Ewangelii – образует ядро Евангельской морали
 r o d z i n a z a k o n n a – монашеское братство
 przynosi dalsze r o z b i ś c i e Kościoła – ведёт к новому расколу в Церкви
 r o z b u d o w a n i e świadomości Kościoła – обогащение всех форм церковного
 сознания и совести
 r z e c z y w i ś t e problemy – насущные вопросы
 r z e c z y w i ś t e znamiona wielkości człowieka – подлинные знаки человеческого
 величия
 Boża r z e c z y w i ś t o ś ć – реальность Самого Бога
 r z e c z y w i ś t o ś ć Wcielenia i Odkupienia – реальность Воплощения и Искупления

S

s a k r a m e n t a l n e życie Kościoła (DM) – тайнодейственная жизнь Церкви
 s ł a b o ś ć człowieka (DM) – хрупкость человека
 s p r z e c i w i a się Bogu miłosierdzia – (человек) противится Богу милосердия
 S t e r n i k Piotrowej Łodzi Kościół – Кормчий Церкви – ладьи Петровой
 S t o l i c a Apostolska – Святейший Престол
 Kościół uświadamia sobie, że jest s t r ó ż e m wielkiego skarbu – Церковь всё более
 осознает себя хранительницей великого сокровища
 Kościół staje się s t r ó ż e m tej wolności – Церковь становится стражем той свободы

Ś

wzrosła ś w i a d o m o ś ć społeczna ludzi – возросло общественное сознание людей
powszechna ś w i a d o m o ś ć świata współczesnego – общее сознание современного
мира

ś w i a d o m o ś ć Kościoła – самосознание Церкви; церковное сознание и совесть
[Duch] daje nam ś w i a d o m o ś ć synostwa Bożego – с Духом, Который вкладывает в
нас чувства Сына Божия

budziła się ś w i a d o m o ś ć tej niewierności – начинал осознавать собственную
неверность

ś w i e s c y – миряне

SZ

przez posługę s z a f a r z a Sakramentu Pojednania – говорит устами совершающего
таинство Примирения

T

Jego [Chrystusa] t e s t a m e n t – Его завет

wskazuje na to Ewangelia i cała T r a d y c j a – указывают нам Евангелие и все
Предание

istota Jego jedyna i t r y n i t a r n a – Его существо единое и тринитарное

t r o i s t e posłannictwo – тройственная миссия

U

u c z t a paschalna (DM) – пасхальная трапеза

wpadać w jednostkowe u n i e s i e n i e dla naszych osiągnięć – впадать в односторонний
энтузиазм по поводу современных достижений

u o b e s n i a Ojca (DM) – раскрывает Отца

Chrystus u o b e s n i a Ojca wśród ludzi – через деяния и слова Христа Отец вошел в
человеческую среду

On u o b e s n i a to miłosierdzie – он олицетворяет

które u p r o d a b n i a miłosierdzie Boże bardziej do miłości macierzyńskiej – которая
отождествляет Божественное милосердие с материнской любовью

u w i e l b i e n i e Boga – почитание Бога

to nowe życie, które obejmuje u w i e l b i e n i e Ciała ukrzyżowanego Chrystusa – это
новая жизнь, которая содержит в себе прославление Тела Распятого Христа

W

ów znamienny Bosko–ludzki w y m i a r (DM) – неким особым Божественным и
человеческим измерением

ludzki w y m i a r – человеческая глубина

w y m i a r miłości – качество любви

w y r a z apostołskiej odpowiedzialności (RH) – чувство апостольской ответственности

Z

kierując się żywym z m y s ł e m wiary (DM) – руководствуясь непосредственным
чувством веры

КАТОЛИЧЕСКАЯ ЛЕКSIKA В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ
ЗАМЕТКИ ПЕРЕВОДЧИКА

Р е з ю м е

Говоря о католической лексике в современном русском языке следует вспомнить, что католицизм существовал в России издавна. Преследования католиков царской властью и антирелигиозная пропаганда в советское время привели к тому, что эта лексика почти забыта.

Чтобы выделить католическую лексику, автор статьи предлагает русскую религиозную лексику разделить на 4 группы: христианскую, католическую, протестантскую и православную. Общехристианская лексика – это прежде всего язык Библии. Сопоставляя тексты Нового Завета на русском и польском языках, автор приводит техники перевода. Обилие паронимов (святой-священный, тело-плоть), которым в польском языке соответствует одно слово, свидетельствует о богатстве русской религиозной лексики. Среди католической лексики особое внимание автор обращает на те понятия, которые существуют по-разному в обеих конфессиях, называемые (ризница-сакрития), а также на слова, одинаковые по звучанию, но разные по значению. Католическая лексика постоянно пополняется, недавно появились слова „адвент”, „энциклика”, „катехизис” (в значении – поучение), „реколлеции”. В предисловии к новому переводу Библии отец Александр Мень писал: „Сегодня в мировой практике библейских переводов господствует плюрализм”. Это не способствует лучшему пониманию текста. Автор заключает, что переводчики религиозных текстов должны учитывать конфессиональную лексику.